

A. P. Čechov
ČAJKA

Umenie sa mení, žánre sa dostávajú do konfliktu preto, aby sa zachovalo pociťovanie sveta preto, aby zo sveta naďalej vychádzala informácia, a nie aby sa pociťovala už tradičná forma.

ŠKLOVSKIJ

DIVADLO ANDREJA BAGARA V NITRE

vyznamenané

„Za vynikajúcu prácu“ a „Za zásluhy o výstavbu“

30. JUBILEJNÁ SEZÓNA

216. PREMIÉRA

ANTON PAVLOVIČ ČECHOV

ČAJKA

Tragický vaudeville o láske, s hudbou, tancom
a ohňostrojom

Preložil VLADIMÍR STRNISKO

Réžia JURAJ BINDZÁR a. h.

Scéna FRANTIŠEK PERGER

Kostýmy EUBICA OBUCHOVÁ

Hudba OTTO BARTOŇ

Asistent réžie VLADIMÍR BARTOŇ

PREMIÉRA 26. JANUÁRA 1980

pri príležitosti 30. výročia DAB

Riaditeľ: zasl. umelec Viliam Polónyi

Vedúca um. súboru: Hilda Augustovičová

Dramaturgička: Darina Kárová

OSOBY A OBSADENIE

IRINA NIKOLAJEVNA	
ARKADINOVÁ	ADELA GÁBOROVÁ
KONSTANTIN GAVRILO-	MARIÁN SLOVÁK
VIČ TREPLEV	BORIS FARKAŠ
PETER NIKOLAJEVIČ	
SORIN	JOZEF DÓCZY
NINA MICHAJLOVNA	
ZARIEČNA :	EVA MATEJKOVÁ
ILJA AFANASJEVIČ	
ŠAMRAJEV	RUDOLF KRAUS
POLINA ANDREJEVNA	
ŠAMRAJEVOVÁ	NORA KUŽELOVÁ
MAŠA	NORA KUŽELOVÁ
	EVA ŽILINEKOVÁ
BORIS ALEXEJEVIČ	
TRIGORIN	DUŠAN LENCI
JEVGENIJ SERGEJEVIČ	
DORN	JÁN KOVÁČIK
SEMION SEMIONOVIČ	
MEDVEDENKO	JOZEF BEDNÁRIK
JAKOV	JÁN KUSENDA
CHYŽNÁ	EVA ŽILINEKOVÁ
	NORA KUŽELOVÁ

Predstavenie vedie František Nozdrovický
 Text sleduje Magdaléna Drábeková
 Reprodukcia hudby Jiří Barta a František Nozdrovický
 Svetlá Bernard Šiška
 Javiskový majster Vojtech Ploščinský
 Scénu a kostýmy vyrobili dielne DAB pod vedením
 Jána Breču

Pätnásťminútová prestávka po tretom dejstve, počas nej uplynú dva roky

Bezzásadovým spisovateľom som nikdy nebol. Iste, v celej svojej literárnej činnosti som sa dopustil množstva chýb, niekedy aj hrubých, ale to sa dá vysvetliť mierou môjho talentu, a nie tým, že by som bol zlý človek. Nevydieral som, nepísal som paškvily a udania, ani som nikomu nelichotil, neklamal som, neurážal som nikoho, skrátka, mám mnoho poviedok alebo fejtónov, ktoré by som rád anuloval pre ich nehoráznosť, ale nemám ani jediný riadok, za ktorý by som sa musel hanbiť.

17. januára 1860 sa na pobreží Azovského mora v malom meste Taganrogu v rodine kupca Pavla Jegoroviča Čechova narodil tretí syn — Anton. Po otcovi zdedil talent a po matke dušu.

Detstvo mal neradostné. Otec priam vykorisťoval synov prácou v obchode a spevom v kostolnom zbore, ktorý bol jeho vášňou a jediným životným záujmom. Anton znenávidel náboženskú výchovu s jej svätuškárstvom, pokrytectvom, otrockým duchom. Ďalším utrpením bolo štúdium na gymnáziu. Anton znenávidel ponížovanie, lož, udavačstvo, despotizmus. Bol vnukom nevoľníka, ktorý vykúpil celú rodinu z nevoľníctva, a jeho „zdedená“ túžba po osamostatnení sa, po slobode, ho sprevádzala po celý život.

Bojoval proti zotročovaniu myslenia humorom, karikatúrou, satírou. Už ako trinásť-štrnásťročný usporadúva s bratmi domáce parodické predstavenia, neskôr píše a uverejňuje prvé anekdoty, ktoré sa po krachu otcovho obchodu stávajú jediným zdrojom obživy početnej rodiny.

Druhou formou boja proti otroctvu ducha bola pre Čechova práca na sebe. Neúnavné, cieľavedomé formovanie myslenia, cítenia, charakteru svojho i svojich blízkych. Ani nie dvadsaťročný stane sa hlavou rodiny — živiteľom, radcom, morálnou oporou. Študuje medicínu (vtedy už býva celá rodina v Moskve) a doslova na kolene píše poviedky, vaudevilly, hry (Román s kontrabasom, Nepriatelia, Gaštanko, Kónské priezvisko, Platonov a iné). Rovnako neúnavne a zodpovedne neskôr spája svoje lekárske povolanie s literárnou tvorbou a starostlivosťou o rodinu. (Hry Ivanov, Pytačky, poviedky Step, Nudná história).

Ako dvadsaťdeväťročný zistí, že má tuberkulózu. O pár mesiacov sa rozhodne cestovať na Sachalin. Trápi ho — ako píše —, že sa k medicíne správa mocošsky a ešte viac ho trápia hrozné pomery v trestaneckých táboroch a nezáujem verejnosti o ne.

Po ôsmich mesiacoch úmorného cestovania, plný najostrasnejších zážitkov sa vracia do Moskvy, aby sa s novou energiou vrhol do práce. Zakladá nemocnicu, stavia školu, organizuje pomoc hladujúcim, lieči cholera, píše Pavilón č. 6, Súboj, Ostrov Sachalin. Cestuje do Benátok, Ríma, Paríža. Píše Čajku, Mój život. Zhoršuje sa mu tuberkulóza. Cestuje do Biarítzu. Píše Uja Váňu, Človeka vo futráli. Kупuje dom na Jalte, kde v zime pracuje a tú-

ži po Moskve, kde sa stretáva so svojím najlepším priateľom Maximom Gorkým, kde sa zoznámi so svojou budúcou ženou, herečkou Oľgou Knipperovou. Píše poviedky *Dáma so psíčkom*, *Na sviatky*, *Nevesta*, *hru Tri sestry*. V januári 1904 zažije veľký úspech na premiére Višňového sadu v Moskovskom umeleckom divadle. Zhoršuje sa mu zdravotný stav. Odchádza so ženou do kúpeľov Badenweiler.

V noci na 2. júla Anton Pavlovič Čechov zomrel.

Pochovaný bol 9. júla v Moskve.

Napísal okolo 750 diel. Svojimi poviedkami a divadelnými hrami ovplyvnil svetovú literatúru 20. storočia. Priatelil sa s Gorkým, stretával sa s Levom Tolstým, Stanislavským, Kuprinom, Buninom, Šaljapinom, Čajkovským, maľoval ho Levitan.

Najdôležitejšou bola pre neho práca pre ľudí. Najväčším nepriateľom plytká banalita a poníženie človeka — pokrytectvo, lož, útlak.

Za najväčšiu hodnotu považoval prácu na sebe, hrdosť a skromnosť. Zo skromnosti urobil i zvláštnu kvalitu svojho umenia.

Darina Kárová

— *Prečo sú tvoje piesne také krátke? -- pýtali sa raz vtáčika — Nestačí ti dych?*

— *Mám ich veľa a chcel by som ich všetky vyspievať.*

Čechovov citát z A. Daudeta

Oľga Leonardovna Knipperová — Čechovová:

Anton Pavlovič Čechov za posledných šesť rokov! Pozнала som ho takého: Čechova slabnúceho fyzicky a silného duševne, Čechova stavajúceho sa tak proste, múdro a krásne ku skaze svojho tela, ktorú si odôvodňoval: „Diabol vložil do mňa bacil“.

Pocit týchto šiestich rokov Čechova bol pocitom akéhosi nepokoja, vrenia — ako čajka nad oceánom, ktorá nevie kam si sadnúť: otcova smrť, predaj Melichova, predaj svojich spisov Marksovi, kúpa pozemku pod Jaltou, ktorá sa už zdala väzením, ženba, hľadanie pozemku neďaleko od dojemne milovanej Moskvy a takmer uskutočnenie sna — lekári mu dovolili prežiť zimu v strednom Rusku — sna o plavbe po riekach na severe, o jazde na Solovjecké ostrovy, do Švédska a Nórska, a posledný najmocnejší sen, už vo Schwarzwalde v Badenweileri, pred smrťou — cestovať do Ruska cez Taliansko, ktoré ho lákalo svojimi farbami, životnou miazgou, najmä hudbou a kvetmi. A celé toto vrenie, všetky sny sa skončili 2. júla jeho vlastnými slovami: „Ich sterbe“ („Umieram“).

Čechov Suvorínovi:

Písanie mi spôsobuje radosť, i keď sa veľmi prehrešujem voči zákonitostiam javiska. Bude to veselohra, tri ženské úlohy, šesť mužských, štyri dejstvá, scenéria (vyhliadka na jazero), veľa debát o literatúre, málo deja, päť metrákov lásky.

Gorkij Čechovovi:

S drámou je to slabé, drahý Anton Pavlovič. Nemôžem pochopiť, prečo vôbec existuje tretie dejstvo? Podľa mňa to vyzerá tak: prvé dejstvo — zauzlenie, druhé — marenie času, tretie — rozuzlenie. Napriek tomu všetkému píšem ďalej, i keď mám na pamäti Ščeglovovu radu: najskôr napíšte päťdejstvovú tragédiu, o rok ju prerobte na drámu v troch dejstvách, túto potom opäť o rok na jednoaktový vaudeville, o ďalší rok vaudeville spáľte, ožeňte sa s bohatou nevestou — a všetko sa dobre skončí.

Čechov Gorkému:

Čajku som videl bez dekorácií. Nemôžem posudzovať hru chladnokrvne, pretože sama „čajka“ hrala biedne, celý čas usedavo nariekala a Trigorin (beletrista) chodil po scéne a hovoril ako paralytik. Vcelku to však nebolo zlé, chytilo ma to. Chvíľami sa mi nechcelo veriť, že som to napísal ja.

Oľga Knipperová:

V zime roku 1898/99 sme hrali Čajku s veľkým úspechom a na jar sme predviedli hru autorovi, ktorý prišiel znova do Moskvy. Veľký úspech Čajky, zoznámenie sa s Čechovom, radostné vedomie, že máme svojho blízkeho autora, ktorého sme nežne milovali — to všetko nás radostne vzrušovalo.

Vtedy na jar som sa bližšie zoznámila s Čechovovými a akosi odrazu som si zamilovala celé ovzdušie ich rodiny: pohostinnosť, láskavosť, útulnosť, rozhovory plné žartov, vtípnosti...

- Mohol by si povedať niečo o sebe?
- Bindzár
režisér Slovenskej televízie — dubing
absolvent VŠMU
predtým Karlova univerzita — odbor divadelná veda
(ušiel som v šiestom semestri)
adaptácie a réžie: Maeterlinck — Modrý vták, Shakespeare — Zimná rozprávka, Gogoľ — Nos, Plášť detský divadelný súbor Ludus), ďalej Gorin — Muž, ktorý nikdy neklamal (Poetická scéna, Bratislava — 1978).
kuriozita: Čechov — Nepriatelia, adaptácia pre televíziu, réžia Miloš Fietor.
- Máš v súvislosti s Čajkou nejaké želanie?
- Skús vybaviť predstavenie Čajky v plenéri, povedzme na Agrokomplexe, jazero, ryby, celá atmosféra.

Čechov: Zápisky, denníky

Život nemá byť vykreslený taký, aký je, ani taký, aký by mal byť, ale taký, aký ho vidíme vo svojich predstavách.

Strašná bieda. Zúfalá situácia. Matka je vdova, dcéra veľmi nepekné dievča. Matka sa nakoniec odhodlala a radí dcére, aby išla na ulicu. Kedysi takto tajne chodievala, aby si prívyrobila na parádu; vie v tom chodiť. Poučuje dcéru. Tá ide, chodí po vonku do rána, ale žiadny muž o ňu nestojí, taká je škaredá. Asi po dvoch dňoch išli po ulici akýsi traja výtržníci a spali s ňou. Priniesla domov nejaký papierik, vysvitlo, že je to prepadnutý výherný lístok.

Mladý muž túži venovať sa literatúre, stále o tom píše otcovi; nakoniec opúšťa zamestnanie, odíde do Petrohradu a venuje sa tam literatúre — stáva sa cenzorom.

Profesorova mienka: Sám Shakespearie nie je taký dôležitý, ako vysvetlivky k nemu.

Chybná zakaždým pri upratovaní hádže papuče pod posteľ až k stene. Tlustý pán sa nakoniec rozčúli a chce ju vyhodiť. Vychádza najavo, že jej lekár prikázal hádzať papuče čo najďalej, aby tučniaka vyľtečtil.

V divadle. Pán žiada dámu, aby si dala dolu klobúk, že mu prekáža. Odvrávanie, zlosť, prosba. Nakoniec priznanie: „Vážená pani, som autor!“ Odpoveď: „To je mi jedno.“ (Autor bol v divadle inkognito).

Sťažnosť: môj syn Stepan má slabé zdravie, preto som ho dal do učenia na Krym, tam ho ťahali vinnou révou, od toho sa mu na zadnej časti tela urobila filoxera a teraz si s ním doktori nevedia dať rady.

Učiteľ: Puškinovo výročie netreba oslavovať, neurobil nič pre kostoľ.

Hovorí sa: nakoniec pravda zvíťazi, ale nie je to pravda.

Herečka kazila všetky úlohy, hrala celý život až do smrti veľmi úboho. Nebola obľúbená, každý mal z jej hry strach, vedela pokaziť najlepšiu rolu, ale napriek tomu bola herečkou do svojich 70. rokov.

Keď príčne človek k nejakej veci, ktorá je mu cudzia, napríklad k umeniu, z nemožnosti stať sa umelcom, sa určite stane úradníkom. Koľko ľudí v úradníckej uniforme úradníči takto okolo vedy, divadla a maliarstva! Taktiež ľuďom, ktorí sú vzdialení od života, ktorí sú neschopní žiť, neostáva nič iné, než byť úradníkmi.

Štátny radca chodil — ako vyšlo po jeho smrti najavo — do divadla robiť štekajúceho psa za 1 rubeľ; bol chudobný.

Od 25. marca do 10. apríla som ležal na klinike u Ostroumova. Chrlenie krvi. V oboch hrotoch chrčanie, šelest, v pravom znížená činnosť. 28. marca za mnou prišiel L. N. Tolstoj; hovoril o nesmrteľnosti.

30 rokov Divadla Andreja Bagara a 40 rokov od vzniku profesionálneho divadla v Nitre

30 rokov v dejinách divadelného umenia nie je veľa, v existencii jedného divadla je to však historické obdobie. A pre ľudí, ktorí v tomto divadle pracujú, je to takmer pol života.

Roky úmornej a obetavej práce, odriekania, vyčerpania, tisíce a desaťtisíce kilometrov strávených v autobusoch na ceste za divákom, studené šatne, zaprášené javiská a potlesk ako najväčšia odmena.

30 rokov Divadla Andreja Bagara znamená 216 premiér, skoro 7000 predstavení a zopár miliónov návštevníkov v desiatkach miest a dedín po celej republike.

30 rokov Divadla Andreja Bagara — to sú významenia, diplomy, ceny, odmeny kolektívu i jednotlivcom. „Za zásluhy o výstavbu“, Za vynikajúcu prácu“. Máme zaslúžilého umelca (Jozef Dóczy) a dvoch nositeľov Borodáčovej ceny (Eva Matejková a Jozef Bednárík). A desiatky inscenácií ocenených na celoštátnych prehliadkach.

Divadlo Andreja Bagara vychovalo za tie roky nielen generácie divákov, ale aj veľa umelcov, ktorí dnes pôsobia v niekoľkých divadlách na Slovensku. A v poslednom období sa ako jediný môže pochváliť najmenšou migráciou — za päť rokov odišiel zo súboru len jeden herec. Aj tento fakt svedčí o kvalite práce divadla a o jeho príťažlivosti najmä pre mladých umelcov, o možnostiach ich tvorivého rastu.

O orientácii divadla na kvalitnú a myšlienkovu angažovanú dramatickú tvorbu, o spolupráci so súčasnými dramatikmi i o dramaturgickej objavnosti svedčí celý rad celoštátnych a slovenských premiér. Za posledných päť rokov ich bolo z 35 uvedených hier viac ako polovica.

O hlbokom uvedomovaní si estetickéj a výchovnej funkcie svedčia inscenačné výsledky, výrazné svojou myšlienkovou pribojnosťou, formou i kvalitou inscenovania. V posledných rokoch: Brecht — Muž ako muž, Roščin — Muž a žena, Shakespeare — Oko za oko, Brecht — Malomeštiakova svadba, Marivaux — Hra lásky a náhody, Šukšin — Uhol pohľadu, Jonson — Volpone, Lorca — Dom Bernardy Alby.

Nitra je mladé mesto, mesto študentov. Obe vysoké školy a niekoľko gymnázií má s divadlom živé vzťahy. Nielen formou návštevy predstavení, ale aj osobným kontaktom v besedách, recitáciách, pri spoločných podujatiach a aj pri večerných návštevách Vlastivedného múzea, kde v neopakovateľnej atmosfére prebiehajú predstavenia štúdia ZO SZM — Divadla pod hradom. Toto spoločenstvo nadšených divadelníkov počas šiestich rokov svojho trvania uviedlo štyri inscenácie poviedok autorov svetovej klasiky — Ghelderodeho, Akutagawu, Dovženka a naposledy večer s názvom 3 krát Bunin.

Iniciatíva a aktivita členov divadla sa prejavuje aj v

ochotníckych súboroch — formou inštruktáží, prednášok či priamej tvorivej činnosti. Najlepšie výsledky v celoštátnom merítku dosahuje Jozef Bednárík so súborom Z v Zelenči. V divadle súťažia dva kolektívy o titul BSP, jeden z nich je od januára 1979 nositeľom bronzového odznaku. Z iniciatívy divadla vznikli aj dve prehliadky — Májová divadelná Nitra a prehliadka inscenácií sovietskych hier, uvedených v divadlách Západoslovenského kraja pri príležitosti osláv VOSR.

Neoddeliteľnou súčasťou bohatej činnosti divadla sú dlhoročné družobné styky s podnikmi, závodmi, školami, umeleckými ustanovizňami. A tiež s Divadlom Jordana Jovkova v Tolbuchine a so Slováckym divadlom v Uherском Hradišti.

Najväčším ocenením práce divadla a zároveň záväzkom k ešte kvalitnejšej umeleckej tvorbe v budúcnosti bolo však premenovanie Krajového divadla na Divadlo Andreja Bagara, veľkého herca, pedagóga, organizátora — slovom divadelníka a národného umelca. Stalo sa tak „v predvečer“ osláv 30. výročia, 1. mája 1979.

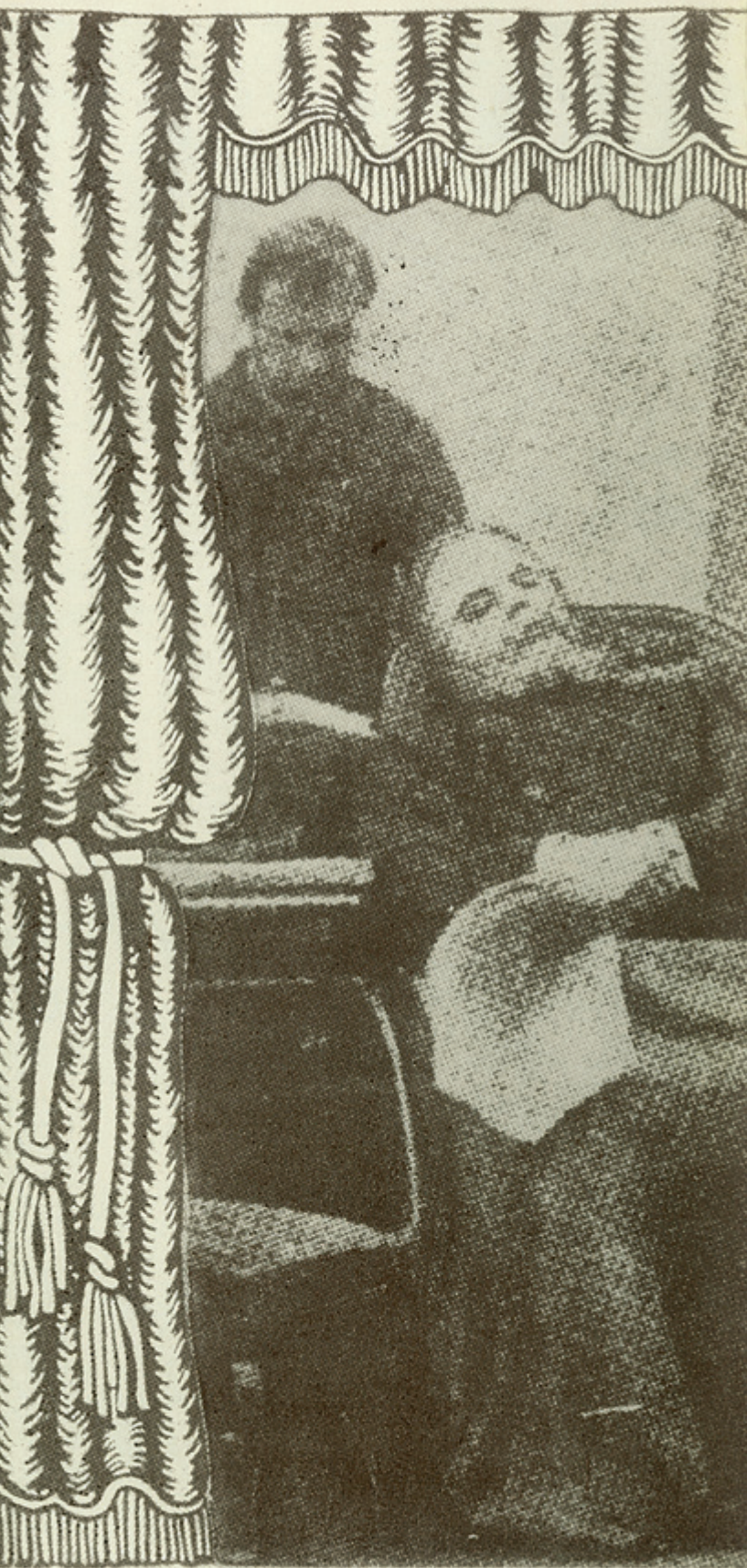
Uplynulo teda 30 rokov od založenia Divadla Andreja Bagara v Nitre. História profesionálneho divadla v Nitre je však staršia. Už v roku 1893 začalo tu svoju činnosť maďarské divadlo, ktoré zaniklo vyhlásením Československej republiky. V jeho budove našlo v sezóne 1940/41 prístrešie Slovenské ľudové divadlo (druhá profesionálna scéna na Slovensku), ktoré založil v roku 1939 organizátor a neskôr riaditeľ Fraňo Devínsky. Divadlo malo neľahkú prácu, riaditeľ chránil svojich politicky prenasledovaných členov. A jedným z tých, ktorí našli v tomto divadle útočisko a prácu, bol i Andrej Bagar.

30 rokov je pre divadlo mladý vek. A Divadlo Andreja Bagara je mladé a silné. Svojimi umeleckými výsledkami, elánom a chuťou do práce. Svojou hravosťou a angažovanosťou. Myslením i dušou.

—dk—

Program Divadla Andreja Bagara v Nitre k tragickému vaudevillu A. P. Čechova ČAJKA, č. 1 — 1980. Zodpovedný redaktor zasl. umelec. Viliam Polónyi. Program rediguje Darina Kárová. Obálku navrhla Jana Malotová. Povolené prípisom PK, číslo HS 10778/53. Vytlačili Nitrianske tlačiarne, n. p., Nitra.

Cena Kčs 2,—

MEJERCHOLD

Keď prišiel A. P. Čechov ešte iba druhý raz na skúšku Čajky (11. septembra 1898) v Moskovskom umeleckom divadle, rozprával jeden herec o tom, že v Čajke budú za javiskom kvákať žaby, cvrlikať svrčkovia, brechať psy.

— A načo to bude? — pýta sa znepokojený Anton Pavlovič.

— Je to reálne — odvetí herec.

— Reálne, — opakuje A. P. a usmeje sa.

Obecenstvo má na umení najradšej to, čo je na ňom banálne, čo je mu dávno známe a na čo je navyknuté.

Starému otcovi dajú ochutnať rybu, keď sa neotrávi a zostane nažive, potom ju je celá rodina.

O mŕtvych len dobre, avšak zapáchajú strašne.

Hra: keď herečka zbadala rybník, zaplakala, pripomenula si detstvo.

ČECHOV

